

ՀՀ ԿՐԹԻՑՄԱ, ԳԻՏՈՒԹՄԱ, ՄԱԿՐՈՅԹ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ԱՄԲԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՍԿՈՒՒ Հ. ԹԻՄԱՆՅԱՆԻ ԱՎՈՒՂԵՏԱԿԱՆ ՀԱՎԱՐՍ» ՀԻՄՆԱԴԱՐԱՆ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Քիմիայի և կենսաբանության
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ **Ղազարյան Արմինե Հրաչիկի** /Ա. Ա. Հ./

Արձանագրություն № 12

«25» հունվար 2024թ.

ՔԿ/բ-144 ՄԱՐԴՈՒ ՏԻԶԻՈՂՈՂԳԻԱ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝

011401.00.6 Մասնագիտական մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝

011401.09.6 Ֆիզ. դաստիարակություն և սպորտային մարզումներ

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

Մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

Քիմիայի և կենսաբանության

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

Հեռակա

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ

2 կուրս, 2-րդ կիսամյակ

Դասախոս՝

Հասմիկ Գրիգորյան

/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/ներ

grigoryanhasmik@list.ru

Վանաձոր - 2024թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում.....	3
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.....	3
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.....	3
4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը և /կամ կոմպետենցիաները	3
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների.....	5
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	5
7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները.....	5
8. Դասավանդման մեթոդներ	6
9. Ուսումնառության մեթոդներ	6
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների.....	7
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ	7
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ	8
12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ.....	8
12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ	9
12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	9
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում	10
14. Գնահատում.....	12
14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներ	12
14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում	12
14.3. Հարցաշար.....	12
ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ	16

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում .

Մանկավարժներ պատրաստելու բակալավրի ծրագրով նախատեսված է ուսումնասիրել «Մարդու ֆիզիոլոգիա» առարկան: Մարդու ֆիզիոլոգիան համարվում է կրթական ծրագրի կարևոր բաղադրիչներից մեկը, որի ուսումնասիրությունը ուսանողներից պահանջում է գիտելիքներ մարդու ֆիզիոլոգիայից, կազմաբանությունից:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է.

Դասընթացի նպատակն է խորացնել և ամրապնդել ուսանողների գիտելիքները օնտոգենեզի հիմնական փուլերի, օրգանիզմի, օրգան-համակարգերի գործունեության առանձնահատկությունների, նրանց փոխազդեցության, օրգանիզմի կենսագործունեության վրա միջավայրի տարբեր գործոնների, կենսաբանական ակտիվ նյութերի ազդեցության մասին :

Ուսանողներին զինել գիտելիքներով օրգանիզմի կառուցվածքագործառույթային առանձնահատկությունների մասին: Ապագա ուսուցչին զինել անհարժեշտ գիտելիքներով աշակերտների հետ ճիշտ աշխատանքային գործունեություն ծավալելու համար, հաշվի առնելով նրանց ֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները: հատկությունների օրինաչափությունների մասին:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

- Ուսանողներին գաղափար տալ մարդու օրգանհամակարգերի գործունեության վերաբերյալ:
- Բացատրել մարդու օրգանիզմի ֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները և մեխանիզմները:
- Սովորեցնել գործնական հմտություններ, մի շարք պարապմունքների շրջանակներում:
- Ուսանողներին գաղափար տալ ամբողջական օրգանիզմի, նրա առանձին համակարգերի, օրգանների, հյուսվածքների և բջիջների բնականոն գործառույթների, ինչպես նաև օրգանիզմի և արտաքին միջավայրի փոխադարձ կապի և փոխազդեցության մասին:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/

«Մարդու ֆիզիոլոգիա» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայմանն է ուսանողների գիտելիքների առկայությունը դպրոցից՝ «Կենսաբանություն» և «Մարդ» դասընթացներից:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը¹ և /կամ կոմպլեքսնեցիաները .

¹ <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

«Մարդու ֆիզիոլոգիա» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

Պետք է գիտենա.

- Դրդունակ հյուսվածքների ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Մկանային հյուսվածքի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- ԿՆՀ-ի ընդհանուր ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Գլխուղեղի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Վեգետատիվ նյարդային համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Բարձրագույն նյարդային գործունեություն
- Տեսողական, լսողական, անդաստակային, մարմնագրայական, հոտառական, համի վերլուծիչներ ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Ֆիզիոլոգիական ֆունկցիաների հորմոնային կարգավորման վերաբերյալ
- Ներզատիչ գեղձերի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Արյան ֆիզիոլոգիա վերաբերյալ
- Սրտի կառուցվածքը ու հաղորդական համակարգը Սրտային բլորաշրջան
- Սրտի գործունեության կարգաորումը
- Անոթային համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Շնչառության ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Մարսողության համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ
- Նյութերի և էներգիայի փոխանակության ջերմակարգաորման վերաբերյալ
- Արտազատության համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ

Պետք է կարողանա.

- ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում
- տիրապետել ֆիզիոլոգիական գործընթացների ուսումնասիրման մեթոդներին,
- կարողանալ կատարել ֆիզիոլոգիական գործընթացների ուսումնասիրման փորձեր,
- որոշ գիտական հարցերի վերաբերյալ կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ
- հանձնարարաված գրականության հիման վրա կազմել ռեֆերատներ,
- տարբեր թեմաների մշակում

Պետք է տիրապետի.

- փորձարարական աշխատանքների կատարման մեթոդներին
- վերլուծություն կատարելու մեթոդական հմտություններին:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Շնչառության կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,

ԳԿ7 տարրական համակարգչային գիտելիքներ;

ԳԿ8 տեղեկատվությունը կառավարելու ունակություն (տարբեր աղբյուրներից

տեղեկատվություն գտնելու և վերլուծելու ունակություն),

ԳԿ9 խնդիրների լուծում,

ԳԿ10 որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,

ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

ՀԳԿ3 սովորելու ունակություն,

ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ) Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,

ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,

ԱԿ6 կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,

ԱԿ9 դրսևորեն ժամանակակից խոր գիտելիքներ մասնագիտական ոլորտում (նորագույն տեսությունների, դրանց մեկնաբանությունների, մեթոդների և եղանակների իմացություն),

ԱԿ11 տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,

ԱԿ14 տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. **Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների.**

«Մարդու ֆիզիոլոգիա» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտություններն ուսանողները կարող են հետագայում կիրառել մանկավարժական գործունեության մեջ:

6. **Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը**

Չափանիշ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	2 կրեդիտ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	4
Գործնական աշխատանք	2
Մեմինար պարապմունք	
Լաբորատոր աշխատանք	2
Ինքնուրույն աշխատանք	52
Ընդամենը	60
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	Ստուգարք

7. **Ուսումնական աշխատանքների տեսակները .**

Դասախոսությունը դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ

համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

□ **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:

□ **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են՝

- **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
- **Չեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

8. **Դասավանդման մեթոդներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն,

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են՝** մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ակզորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների			
		դասախոսություն	գործնական աշխատանք	Լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Արյունատար համակարգ, արյան կազմը և ֆունկցիաները: Արյան խնդիր, ռեզուս-գործոն: Իմունիտետ: Սիրտ-անոթային համակարգի առանձնահատկությունները: Շնչառական համակարգի:	2		2	
2.	Մարսողության համակարգի կառուցվածքագործառնությունային բնութագիրը: Նյութափոխանակության տարիքային առանձնահատկությունները: Արտազատական համակարգ:	2	2		
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		4	2	2	

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Հիմնական գրականություն (ՀԳ)		
1.	Մարդու ֆիզիոլոգիայի հիմունքներ : Դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար /Դ. Խուդավերդյանի, Վ. Ֆանարջյանի խմբագրությամբ/	1998
2.	Մինասյան Ս.Ս., Աղամյան Ծ.Ի. «Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա», Երեվան	2007
3.	Физиология человека. Учебник для студентов мед.институтов. Под ред. Косицкого Г.И.	1985
4.	Коробков А. В., Чеснокова С.А. Атлас по нормальной физиологии.	1986
5.	Մ.Վ. Նադիրյան, Մ.Վ. Ամիրյան , Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիայի լաբորատոր պարապունքների ուսումնամեթոդական ձեռնարկ: Երևան,	2002

6.	Մ.Պ. Կիրակոսյան, Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ լաբորատոր աշխատանքների համար.-Վանաձոր,	2006
Լրացուցիչ գրականություն (ԼԳ)		
1.	Դ. Ն. Խուդավերդյան, Վ. Բ. Ֆանարջյան, Մարդու ֆիզիոլոգիայի հիմունքներ, դասագիրք ուսումնական հաստատությունների համար, Երևան, Ռուբին, 1998,-720 էջ:	1998
2.	Ս.Ս.Մինասյան,Ծ.Ի.Ադամյան, Ն.Վ.Սարգսյան,Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա:Դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար:-Եր.: Երևանի համալսարան	2006
3.	Ֆանարջյան Վ. Բ. Ուղեղի կառավարման մեխանիզմները	1986
4.	Մինասյան Ս. Ս. Վերլուծիչների ֆիզիոլոգիա	2004
5.	Ս.Ս. Մինասյան, Ն.Ս. Հակոբյան, Ս.Ս. Գրիգորյան և ուրշներ՝ մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա՝ լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական ձեռնարկ:	2003
6.	Գործնական պարապմունքների առաջադրանքներ ֆիզիոլոգիայից Վ. Զ. գրիգորյանի, Դ. Ն. Խուդավերդյանի խմբագրությամբ:	1986
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		
2.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն
1.	Արյունատար համակարգ, արյան կազմը և ֆունկցիաները: Արյան խնբեր, ռեզուս-գործոն: Իմունիտետ: Սիրտ-անոթային համակարգի առանձնահատկությունները: Շնչառական համակարգի:	Արյունատար համակարգ, արյան կազմը և ֆունկցիաները: Արյան խնբեր, ռեզուս-գործոն: Իմունիտետ: Սիրտ-անոթային համակարգի առանձնահատկությունները: Շնչառական	2	ՀԳ 1-6 ԼԳ1-3

		համակարգի:		
2.	Մարսողության համակարգի կառուցվածքագործառնությունների բնութագիրը: Նյութափոխանակության առանձնահատկությունները: Արտազատական համակարգ:	Մարսողությունը մարսողական համակարգի տարբեր բաժիններում: Լյարդի և ենթաստամոքսային գեղձերի գործառնությունները: Նեֆրոնի կառուցվածքը, միզագոյացման մեխանիզմը: Նյութափոխության մեխանիզմները:	2	ՀԳ 1-6 ԼԳ1-6

12.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն
1	Արյունատար համակարգ, արյան կազմը և ֆունկցիաները: Արյան խնբեր, ռեզուս-գործոն: Իմունիտետ: Սիրտ-անոթային համակարգի առանձնահատկությունները: Շնչառական համակարգի:	Արյան գործառնությունը, արյան կազմը: Ձևավոր տարրեր և դրանց առանձնահատկությունները: Սրտի կառուցվածքը և աշխատանքը, սրտային փուլեր: Շնչառական շարժումների ֆիզիոլոգիա:	2	բանավոր հարցումներ, գրավոր թեստերի առաջադրում	ՀԳ 1-6 ԼԳ1-6
2.	Մարսողության համակարգի կառուցվածքագործառնությունների բնութագիրը: Նյութափոխանակության տարիքային առանձնահատկությունները: Արտազատական համակարգ:	Մարսողությունը մարսողության համակարգի տարբեր բաժիններում; Մարսողական գեղձերի գործառնությունները: Միզագոյացություն:	2	բանավոր հարցումներ, գրավոր թեստերի առաջադրում	ՀԳ 1-6 ԼԳ1-6

12.2. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն
Յուրաքանչյուր ուսանող ընտրում է մեկ թեմա						

1	Արյուն, սիրտ-անոթային համակարգ	Արյան ֆիզիոլոգիա: Արյան պլազմա և ձևավոր տարրեր: Պլազմայի բաղադրությունը, էրիթրոցիտներ, լեյկոցիտներ, թրոմբոցիտներ:	Զեկույց՝ կոնկրետ իրավիճակի վերլուծությամբ	Փետրվար-մարտ	Չափանիշները ներկայացվում են ստորև	Ուսանողը կարող է օգտվել ներկայացված բոլոր գրական աղբյուրներից
2	Շնչառություն	Շնչառական համակարգի կառուցվածքագործառական և տարիքային առանձնահատկությունները:	Զեկույց՝ կոնկրետ իրավիճակի վերլուծությամբ	Փետրվար-մարտ	Չափանիշները ներկայացվում են ստորև	Ուսանողը կարող է օգտվել ներկայացված բոլոր գրական աղբյուրներից
3	Մարսողություն	Մարսողության և արտազատական համակարգերի կառուցվածքագործառական և տարիքային առանձնահատկությունները:	Զեկույց՝ կոնկրետ իրավիճակի վերլուծությամբ	Փետրվար-մարտ	Չափանիշները ներկայացվում են ստորև	Ուսանողը կարող է օգտվել ներկայացված բոլոր գրական աղբյուրներից
4	Արտաթորություն	Իգական և արական սեռական համակարգերի տարիքային առանձնահատկությունները:	Զեկույց՝ կոնկրետ իրավիճակի վերլուծությամբ	Փետրվար-մարտ	Չափանիշները ներկայացվում են ստորև	Ուսանողը կարող է օգտվել ներկայացված բոլոր գրական աղբյուրներից

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	

Մարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի²:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է ստուգարքով/:

Ստուգարքով ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի ընթացքում ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանը որոշող 2 ընթացիկ ստուգումների և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Օրգանիզմի ներքին հեղուկ միջավայր:
2. Արյան կազմը և ֆունկցիաները:
3. Արյան ձևավոր տարրերը և նրանց առանձնահատկությունները:
4. Արյան խմբերը, ռեզուս-գործոն: Արյան փոխներարկում:
5. Լեյկոցիտներ, նրանց նշանակությունը, ֆագոցիտոզ:

²«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.),

6. Իմունիտետ, նրա տեսակները: Իմունիտետի տարիքային փոփոխությունները:
7. Արյան մակարդում:
8. Ավիշ, նրա նշանակությունը: Ավիշի շրջանառություն:
9. Արյան շրջանառություն, նշանակությունը:
10. Սրտի կառուցվածքը: Սրտի գործունեության փուլերը: Փականների տեսակները, աշխատանքը:
11. Արյան շարժումը անոթներով: Արյան ճնշում և շարժման արագություն:
12. Արյան շրջանառության նյարդային և հումորալ կարգավորումը: Սրտի ավտոմատիզմ /ինքնավարություն/:
13. Շնչառության նշանակությունը: Շնչառական օրգանների կառուցվածքագործառույթային բնութագիրը:
14. Գազափոխանակությունը թոքերում և հյուսվածքներում:
15. Ներշնչման և արտաշնչման մեխանիզմը:
16. Թոքերի կենսական տարողությունը: Շնչառական շարժումների կարգավորումը:
17. Մարսողությունը բերանի խոռոչում:
18. Մարսողությունը ստամոքսում:
19. Մարսողությունը բարակ աղիքում: Ներծծում:
20. Հաստ աղիքի կառուցվածքը և ֆունկցիաները:
21. Լյարդի և ենթաստամոքսային գեղձի ֆունկցիաները:
22. Հասկացություն նյութերի և էներգիայի փոխանակության մասին: Սպիտակուցների, ածխաջրատների, ճարպերի փոխանակություն: Միկրոէլեմենտների նշանակությունը:
23. Վիտամինների նշանակությունը նյութափոխանակության մեջ: Ավիտամինոզներ:
24. Նեֆրոնի կառուցվածքը: Միզագոյացման մեխանիզմը: Միզարտահանման նյարդային և հումորալ կարգավորումը:

Ա) 1-ին ընթացիկ ստուգում (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)

▪ Ընդգրկված թեմաները.

1. Արյունտար համակարգ
2. Սիրտանոթային համակարգ
3. Նյութափոխանակություն
4. Արտաթորության համակարգ

▪ Ընդգրկված հարցեր.

- Օրգանիզմի ներքին հեղուկ միջավայր:
- Արյան կազմը և ֆունկցիաները:
- Արյան ձևավոր տարրերը և նրանց առանձնահատկությունները:
- Արյան խմբերը, ռեզուս-գործոն: Արյան փոխներարկում:
- Լեյկոցիտներ, նրանց նշանակությունը, ֆագոցիտոզ:
- Իմունիտետ, նրա տեսակները: Իմունիտետի տարիքային փոփոխությունները:
- Արյան մակարդում:
- Ավիշ, նրա նշանակությունը: Ավիշի շրջանառություն:
- Արյան շրջանառություն, նշանակությունը:
- Սրտի կառուցվածքը: Սրտի գործունեության փուլերը: Փականների տեսակները, աշխատանքը:
- Արյան շարժումը անոթներով: Արյան ճնշում և շարժման արագություն:
- Արյան շրջանառության նյարդային և հումորալ կարգավորումը: Սրտի ավտոմատիզմ /ինքնավարություն/:

- Շնչառության նշանակությունը: Շնչառական օրգանների կառուցվածքագործառույթային բնութագիրը:
- Գազափոխանակությունը թոքերում և հյուսվածքներում:
- Ներշնչման և արտաշնչման մեխանիզմը:
- .Թոքերի կենսական տարողությունը: Շնչառական շարժումների կարգավորումը:
- Մարսողությունը բերանի խոռոչում:
- Մարսողությունը ստամոքսում:
- Մարսողությունը բարակ աղիքում: Ներծծում:
- Հաստ աղիքի կառուցվածքը և ֆունկցիանները:
- Լյարդի և ենթաստամոքսային գեղձի ֆունկցիաները:
- Հասկացություն նյութերի և էներգիայի փոխանակության մասին: Մպիտակուցների, ածխաջրատների, ճարպերի փոխանակություն: Միկրոէլեմենտների նշանակությունը:
- Վիտամինների նշանակությունը նյութափոխանակության մեջ: Ավիտամինոզներ:
- Նեֆրոնի կառուցվածքը: Միզագոյացման մեխանիզմը: Միզարտահանման նյարդային և հումորալ կարգավորումը:

Բ) 2-րդ ընթացիկ ստուգում

Ընդգրկվող թեմաները.

1. Արյան ձևավոր տարրեր, նրանց առանձնահատկությունները:
2. Շնչառության նշանակությունը:
3. Մարսողության առանձնահատկությունները:
  - **Ընդգրկված հարցեր.**
  - 1. Արյան կազմը և ֆունկցիաները:
  - 2. Արյան ձևավոր տարրեր, նրանց առանձնահատկությունները:
  - 3. Արյան խմբեր, ռեզուս-գործոն: Արյան փոխներարկում:
  - 4. Իմունիտետ, նրա տեսակները: Իմունիտետի տարիքային փոփոխությունները:
  - 5. Արյան շրջանառության նշանակությունը: Արյան շրջանառության համակարգի կառուցվածքը:
  - 6. Սրտի կառուցվածքը: Սրտի գործունեության փուլերը,
  - 7. Արյան շարժումը անոթներով: Արյան ճնշում և շարժման արագություն: Անոթային համակարգի առանձնահատկություններ:
  - 8. Շնչառության նշանակությունը: Շնչառական համակարգի կառուցվածքը, գործառույթները
  - 9. Մարսողական օրգանների գործառական առանձնահատկությունները:
  - 10. Բերանի խոռոչի կառուցվածքը: Մարսողությունը բերանի խոռոչում:
  - 11. Ստամոքսի կառուցվածքը: Մարսողությունը ստամոքսում:
  - 12. Մարսողությունը բարակ աղիքում: Ներծծում:
  - 13. Հաստ աղիքի կառուցվածքը և ֆունկցիանները:
  - 14. Լյարդի կառուցվածքը և ֆունկցիանները: Ստամոքս-աղիքային համակարգի շարժական գործունեությունը:

15. Հասկացություն նյութերի և էներգիայի փոխանակության մասին:
Սպիտակուցների, ածխաջրատների, ճարպերի փոխանակություն:
Միկրոէլեմենտների նշանակությունը: Վիտամինների նշանակությունը
նյութափոխանակության մեջ: Ավիտամինոզներ:
16. Մնման հիգիենա: Ախորժակ, նրա նշանակությունը:
17. Արտազատության օրգաններ, նրանց առանձնահատկությունները:

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝	011401.00.6 Մասնագիտական մանկավարժություն
	<i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր՝	011401.09.6 Ֆիզ. դաստիարակություն և սպորտային մարզումներ
	<i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան՝	Մանկավարժության բակալավր
	<i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2024

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՔԿ/բ - 144Տարիքային ֆիզիոլոգիա			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	2 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	2-րդ կուրս, 2-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	8	Դասախոսություն	4
			Գործնական աշխատանք	2
			Լաբորատոր աշխատանք	2
	Ինքնուրույն	52		
	Ընդամենը	60		
Ստուգման ձևը	Ստուգարք			
Դասընթացի նպատակը	Դասընթացի նպատակն է խորացնել և ամրապնդել ուսանողների գիտելիքները օնտոգենեզի հիմնական փուլերի, օրգանիզմի, օրգան-համակարգերի գործունեության առանձնահատկությունների, նրանց փոխազդեցության, օրգանիզմի կենսագործունեության վրա միջավայրի տարբեր գործոնների, կենսաբանական ակտիվ նյութերի ազդեցության մասին : Ուսանողներին գաղափար տալ ամբողջական օրգանիզմի, նրա առանձին համակարգերի/ մարսողության, սիրտ-անոթային/, օրգանների, հյուսվածքների և բջիջների բնականոն գործառույթների, ինչպես նաև օրգանիզմի և արտաքին միջավայրի փոխադարձ կապի և փոխազդեցության մասին: Գաղափար տալ իմունիտետի, արյան կազմի, խմբերի , ռեզուս գրծոնի մասին:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	Վերջնական արդյունքին ներկայացվող պահանջները <i>Գիտելիք</i> ☐ Արյան ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ ☐ Սրտի կառուցվածքը ու հաղորդչական համակարգը Սրտային բոլորաշրջան ☐ Սրտի գործունեության կարգաորումը ☐ Անոթային համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ ☐ Շնչառության ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ ☐ Մարսողության համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ ☐ Նյութերի և էներգիայի փոխանակության ջերմակարգաորման վերաբերյալ ☐ Արտազատության համակարգի ֆիզիոլոգիայի վերաբերյալ			

	<u><i>Կարողություն</i></u> ☐ ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում ☐ տիրապետել ֆիզիոլոգիական գործընթացների ուսումնասիրման մեթոդներին, ☐ կարողանալ կատարել ֆիզիոլոգիական գործընթացների ուսումնասիրման փորձեր, ☐ որոշ գիտական հարցերի վերաբերյալ կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ ☐ հանձնարարաված գրականության հիման վրա կազմել ռեֆերատներ, ☐ տարբեր թեմաների մշակում <u><i>Հմտություն</i></u> ☐ փորձարարական աշխատանքների կատարման մեթոդներին ☐ վերլուծություն կատարելու մեթոդական հմտություններին:
Դասընթացի բովանդակությունը	Արյունատար համակարգ, արյան կազմը և ֆունկցիաները: Արյան խնբեր, ռեզուս-գործոն: Իմունիտետ: Սիրտ-անոթային համակարգի առանձնահատկությունները: Շնչառական համակարգի առանձնահատկությունները:: Մարսողության համակարգի կառուցվածքագործառույթային բնութագիրը: Նյութափոխանակության առանձնահատկությունները: Վիտամիններ: Արտազատական համակարգ: Նեֆրոն, նրա կառուցվածքը, միզագոյացում:
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	Գնահատումն իրականացվում է «ՎՊՀ ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ»-ին համապատասխան: https://new.vsu.am/karg/2023/usanoxneri%20gitelinqneri%20stugman.pdf
Գրականություն	Հիմնական գրականություն (ՀԳ)
	Մարդու ֆիզիոլոգիայի հիմունքներ : Դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար /Դ. Խուդավերդյանի, Վ. Ֆանարջյանի խմբագրությամբ, 1998
	Մինասյան Ս.Ս., Աղամյան Ծ.Բ. «Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա», Երեվան, 2007
	Физиология человека. Учебник для студентов мед.институтов. Под ред. Косицкого Г.И.,М.Просвещение,1985
	Коробков А. В., Чеснокова С.А. Атлас по нормальной физиологии.,М.:1985
	Մ.Վ. Նադիրյան,Ս.Վ.Ամիրյան , Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիայի լաբորատոր պարապունքների ուսումնամեթոդական ձեռնարկ: Երևան,2002
	Մ.Պ. Կիրակոսյան, Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա:Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ լաբորատոր աշխատանքների համար.-Վանաձոր,2006

	Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)
	Դ. Ն. Խուդավերդյան, Վ. Բ. Ֆանարջյան, Մարդու ֆիզիոլոգիայի հիմունքներ, դասագիրք ուսումնական հաստատությունների համար, Երևան, Ռուբին, 1998,-720 էջ:
	Ս.Ս.Մինասյան,Ծ.Ի.Ադամյան, Ն.Վ.Սարգսյան,Մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա:Դասագիրք բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների համար:-Եր.: Երևանի համալսարան, 2006
	Ֆանարջյան Վ. Բ. Ուղեղի կառավարման մեխանիզմները,1986
	Մինասյան Ս. Ս. Վերլուծիչների ֆիզիոլոգիա, Երևան, 2004
	Ս.Ս. Մինասյան, Ն.Ս. Հակոբյան, Ս.Ս. Գրիգորյան և ուրշներ՝ մարդու և կենդանիների ֆիզիոլոգիա , լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական ձեռնարկ Երևան,,2003:
	Գործնական պարապմունքների առաջադրանքներ ֆիզիոլոգիայից Վ.Զ Գրիգորյանի, Դ.Ն. Խուդավերդյանի խմբ.,Երևան, 1986: